

УДК 336.71

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

БАРИЛЮК Марія-Мар'яна Романівна

Аспірант, «ДВНЗ» Університет банківської справи
E-mail: Maryana.derevatska@gmail.com

Анотація. У статті визначено, що на процес забезпечення фінансової безпеки банку впливає ситуація в міжнародному, національному та внутрішньому середовищі функціонування банку. Чинники впливу на фінансову безпеку банку, генеровані міжнародним середовищем та національним середовищем функціонування банку доцільно розглядати через призму економіко-соціальних, політико-правових та технологічних факторів впливу на фінансову безпеку банку. Внутрішніми факторами впливу на процес забезпечення фінансової безпеки визначено сукупність чинників, які генеруються самим комерційним банком та безпосередньо залежать від його діяльності. Внутрішніми чинниками впливу на фінансову безпеку банку є: фінансово-економічні, комерційні, інформаційно-технологічні, організаційно-кадрові. Визначено, що чинники генеровані міжнародним, національним та внутрішнім середовищем функціонування банку створюють як можливості для забезпечення фінансової безпеки, так і ризики, загрози фінансовій безпеці банку.

Аннотация. В статье определено, что на процесс обеспечения финансовой безопасности банка влияет ситуация в международном, национальном и внутренней среде функционирования банка. Факторы влияния на финансовую безопасность банка, генерируемые международной средой и национальной средой функционирования банка целесообразно рассматривать через призму экономико-социальных, политико-правовых и технологических факторов влияния на финансовую безопасность банка. Внутренними факторами влияния на процесс обеспечения финансовой безопасности определена совокупность факторов, которые генерируются самим коммерческим банком и напрямую зависят от его деятельности. Внутренними факторами влияния на финансовую безопасность банка являются: финансово-экономические, коммерческие, информационно-технологические, организационно-кадровые. Определено, что факторы генерируемые международным, национальным и внутренней средой функционирования банка создают как возможности для обеспечения финансовой безопасности, так и риски, угрозы финансовой безопасности банка.

Ключові слова: фінансова безпека банку, чинники фінансової безпеки банку, загрози фінансовій безпеці банку, ризики.

Ключевые слова: финансовая безопасность банка, факторы экономической безопасности банка, угрозы финансовой безопасности банка, риски.

Постановка проблеми. Система управління фінансовою безпекою банку не буде ефективною без врахування впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, які, у свою чергу, є цільовими орієнтирами для її розвитку та вдосконалення. На сучасному етапі функціонування банківської системи України, в умовах зростання кількості загроз фінансовій безпеці вітчизняних банків, як наслідок реалізується негативний вплив на фінансові результати діяльності банків, що призвели до численних банкрутств банківських інституцій, введення в банки тимчасових

адміністрацій, вилучення банківських ліцензій на проведення окремих банківських операцій.

Реалії сьогодення генерують різноманітні нові загрози, як внутрішнього так і зовнішнього характеру, нівелювати вплив яких не можемо. 2014-2016 роки стали для вітчизняної економіки дуже складними і переломними. Так, в 2014-2016 роках фінансова система України функціонувала в умовах впливу банківської, фінансово-економічної та політичної криз. Своєчасне виявлення загроз та попередження їхнього реалізації дозволить вберегти банк від негатив-

них наслідків їх впливу на фінансові результати діяльності комерційного банку, тому, на наш погляд, особливої актуальності набуває питання аналізу прояву чинників впливу на фінансову безпеку комерційного банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематикою аналізу впливу середовища на забезпечення фінансової безпеки займалися такі науковці, як О.І. Барановський [1], Болгар Т.М. [2], І.О. Губарева [3], Л.М. Перехрест [4], Н.Н. Наточаєва [5], В.Н. Оввчинніков та І.Н. Стожорук [6], О.М. Штаєр [3].

Постановка завдання. Основною метою статті є класифікація та аналіз чинників впливу на фінансову безпеку банку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На основі проведеного аналізу, чинники фінансової безпеки комерційного банку, запропоновані О.І. Барановським [1, с.13-14], було систематизовано в дві групи, так чинниками внутрішнього середовища є: рівень підтримання ліквідності, охорона інформації, впровадження фінансових інновацій, збереження активів, забезпечення прибутковості; частка прострочених відсотків і пролонгованих кредитів у кредитних портфелях банку; частка коштів банку, інвестована в неефективні та амбіційні проекти, необачна політика, пов'язана з недостатньо прорахованою підпискою на цінні папери, укладання угод із сумнівними структурами, перенесення існуючих збитків на новий фінансовий рік; організаційна структура та рівень заробітної плати; система розрахунків, що застосовується; некваліфіковане управління керівниками окремих банків структурою активів і пасивів банку; витік внутрішньої банківської інформації поза межі банку; в свою чергу до зовнішніх слід віднести: пікові виплати із державних боргових зобов'язань у певний період, наявність економічних нормативів, що регламентують діяльність банку, їх обґрунтованість та безумовне дотримання; рівень обов'язкового резервування; обсяг рефінансування комерційного банку НБУ; конкурентне середовище та методи, що застосовуються в конкурентній боротьбі; надійність, пов'язану з довірою до банківської та грошової систем та купівельною спроможністю національної валюти; присутність в банківському секторі іноземного банківського капіталу; рівень банківського нагляду за діяльністю комерційного банку з боку центробанку; локальні і глобальні фінансові кризи.

О.М. Штаєр та І.О. Губарева [3; с. 149] виокремлюють зовнішні та внутрішні чинники

фінансової складової економічної безпеки банку, так до зовнішніх чинників дослідники відносять: законодавчу і нормативну базу, що регулює господарську діяльність; платоспроможність дебіторів; діяльність (протидія) державних органів та органів місцевого самоврядування; активність кредиторів на вимогу боргів; ефективні ділові відносини з фінансово-банківською системою (здатність або можливість залучати кредитні ресурси за мінімально можливою ціною); надійність партнерів і контрагентів, внутрішніми чинниками є: кваліфікація облікового і фінансово-економічного персоналу, керівництва банку, включаючи його навички; юридичне забезпечення та експертиза договорів і контактів банку; ефективність системи внутрішнього контролю; касова, податкова та платіжна дисципліни; збутова маркетингова стратегія банку.

Н.Н. Наточаєва [5] визначає такі основні чинники зовнішнього середовища, які впливають на фінансову безпеку комерційного банку: нерозвиненість національного фінансового ринку, низька економічна спроможність клієнтів банку, відставання національної банківської системи від міжнародних стандартів, диспропорції в регіональному розвитку банків, економічна ситуація в країні з низьким рівнем розвитку, ресурсна спеціалізація, не завжди ефективна державна політика надання допомоги в вирішенні проблем комерційного банку; низький рівень конкуренції в окремих банківських системах, до внутрішніх чинників, на її думку, слід віднести: низький рівень достатності ВК банку; незадовільна якість залучених ресурсів; низька якість активів КБ; низький рівень банківської ліквідності; непрозорість банківської діяльності; низькі конкурентні переваги, неефективний банківський менеджмент, недостатній рівень кваліфікації персоналу. Ця дослідниця пропонує чинники фінансової безпеки КБ доповнити ще однією групою (на прикладі РФ): фактори зовнішнього середовища, які впливають на банк в міжнародному масштабі: рецесія в багатьох країнах світової економіки, низький рівень інтеграції економіки РФ в світову економічну систему, високий рівень експансії іноземного банківського капіталу в банківську систему РФ.

Зауважимо, що загалом на процес забезпечення фінансової безпеки банку впливає ситуація в міжнародному, національному та внутрішньому середовищі функціонування банку. Чинники впливу на фінансову безпеку банку, генеровані міжнародним середовищем та наці-

ональним середовищем функціонування банку, на наш погляд, доцільно розглядати через призму економіко-соціальних, політико-правових та технологічних факторів впливу на фінансову без-

пеку банку. У таблиці 1 наведено чинники впливу на фінансову безпеку банку, генеровані міжнародним середовищем.

Таблиця 1

Чинники впливу на фінансову безпеку банку, генеровані міжнародним середовищем

	Можливості для забезпечення ФБ КБ	Ризики, загрози ФБ КБ
Економіко-соціальні	Фаза розвитку світової економіки сприятлива для залучення фінансових ресурсів на міжнародних ринках капіталу; Глобалізація економік світу, що передбачає лібералізацію, посилення концентрації банківських активів та капіталів; Позитивне-сприйняття іміджу вітчизняних банків на закордонних ринках капіталу; Стимулювання конкуренції через входження в вітчизняний банківський сектор ТНБ(транснаціональних банків)	Функціонування світової економіки в умовах спаду та кризи; Надмірна експансія іноземного банківського капіталу; Розвиток віртуальних валют; Нераціонального використання кредитів залучених закордоном; Реалізація ТНБ стратегії експансії світового економічного простору.
Політико-правові	Стабільна політична ситуація в світі та ліберальне законодавство в країні залучення банківського капіталу; Розроблення нових принципів банківського нагляду Базельським комітетом; Відсутність законодавчих обмежень для вітчизняних банків для виходу на міжнародні ринки капіталу;	Загострення конфлікту на Сході України та окупація Криму; Потенційна неспроможність банку виконати вимоги Базельського комітету; Посилення протекціоністських заходів в країнах-реципієнтах щодо експансії вітчизняного банківського капіталу.
Технологічні	Доступ до інформації про закордонних емітентів цінних паперів, про можливості залучення фінансових ресурсів за кордоном; Використання передових банківських технологій, розроблених за кордоном;	Неможливість диверсифікувати пакет ЦП банку, оскільки доступ до інформації про закордонних емітентів обмежений; Низький рівень розвитку інформаційних технологій в Україні Отримання технологічних переваг іноземними банками.

Джерело: систематизовано автором на основі [1; 2; 4, 271-279; 5; 7] та власних напрацювань

Так, враховуючи відкритість вітчизняної економіки, вплив процесів глобалізації та інтернаціоналізації світових економік, фаза розвитку світової економіки впливають на можливість забезпечення банками фінансової безпеки. Найсприятливішим періодом для забезпечення фінансової безпеки банком є фаза піднесення та пожвавлення в світовій економіці, оскільки саме в цей час для банків є сприятливі умови для мобілізації фінансових ресурсів на закордонних ринках капіталу для розширення ресурсної бази банку. Водночас можливості забезпечення фінансової безпеки банками зменшуються в умовах циклічності економіки. Так, циклічність в економіці Алейнікова О.В. [8] визначає, як періодичні порушення рівноваги в економічній сис-

темі, які повторюються та ведуть до згортання господарської діяльності, спаду та кризи, з чим не можемо не погодитись. Зауважимо, що світова фінансова криза 2008 року стала поштовхом для спаду вітчизняної економіки загалом та банківського сектору зокрема. Девальвація гривні, масовий спад виробництва, як наслідок вилучення вкладів з банків та відтік іноземних інвестицій спричинили проблеми з ліквідністю банків та вплинули на рівень фінансової безпеки останніх. Таким чином, в умовах кризи можливості щодо забезпечення фінансової безпеки банками обмежуються.

Відповіддю на виклики глобальної фінансово-економічної кризи стало розроблення у 2010 р. нових принципів банківського регулювання та

нагляду Базель III [7], який є ключовим нормативним документом, положення якого спрямовані на підвищення якості управління ризиками і капіталом банківських установ. Таким чином, удосконалені законодавчі передумови для забезпечення належного рівня фінансової безпеки банку відповідно до умов функціонування світової економіки. З іншої сторони, нові вимоги Базельського комітету можуть стати загрозами фінансовій безпеці комерційного банку, оскільки можливе зростання витрат, пов'язаних з підтриманням рівня достатності капіталу і ліквідності, відповідно до принципів Базель III. Однак, необхідно враховувати що ступінь впливу нових вимог Базельського комітету на можливість забезпечувати фінансову безпеку конкретним банком залежить від наступних факторів: бізнес-моделі та стратегії діяльності банку, структури капіталу та ліквідних активів банку, поточних показників достатності власного капіталу та ліквідності, ступеня надійності позичальників та обсягу позабалансових операцій.

В умовах розвитку інтеграційних процесів відбувається взаємопроникнення світових економік, наслідком таких процесів є притік іноземного капіталу в вітчизняний банківський сектор, тому проблематика функціонування банків з іноземним капіталом на теренах України, вплив останніх на фінансову безпеку українських банків та прибутковість банківської системи України загалом набуває особливої актуальності в сучасних умовах розвитку економіки. В період кризи 2008-2009 років присутність іноземних банків стала джерелом міцності банківських систем багатьох країн, оскільки багато материнських структур іноземних банків здійснювали рекапіталізацію своїх дочірніх банків. Отже, можливості в рекапіталізованих банків з іноземним капіталом здійснювати кредитування економіки в період кризи та підтримувати достатній рівень фінансової безпеки були значно ширшими порівняно з вітчизняними банками. Однак, з іншої сторони, дочірні філії іноземних банків більш вразливі до зовнішніх умов. Зауважимо, що політична ситуація в країнах Євросоюзу, наприклад в Греції, сприяла втраті відповідними материнськими структурами своєї капіталізації. Враховуючи залежність іноземних філій від зовнішнього фінансування, зокрема його обмеження робить їх неконкурентоспроможними на ринку та стимулює скорочувати кредитну активність. Таким чином, реалізація загрози обмеження зовнішнього фінансування іноземних філій вплине

на можливість забезпечення остатніми належного рівня фінансової безпеки.

Крім того, для визначення можливостей забезпечення фінансової безпеки комерційними банками слід враховувати, що конкурентоспроможні переваги належать транснаціональним банкам (ТНБ), які можуть гарантувати своїм філіям міжнародний підхід до інформаційно-аналітичного забезпечення, розробити внутрішньобанківську систему страхування ризиків на основі міжнародного досвіду, використовувати передові світові технології в банківській справі, що дозволить скороти операційні витрати та захисти банк від несанкціонованого доступу з боку зловмисників. З іншого, боку наявність таких конкурентних переваг у ТНБ, обмежує можливості щодо забезпечення фінансової безпеки банків з вітчизняним капіталом, оскільки останні не можуть на рівні конкурувати з іноземними банками.

Паралельно із різними валютними нововведеннями в світі фінансів поступово відбувається й інша реформа: все більшого і більшого поширення набувають кредитні гроші. Перевертається сама психологія людства: тепер в моді не збирати на що-небудь, а мати хорошу кредитну історію, щоб отримати позику на будь-який товар або послугу негайно. Тому не виключено, що майбутньою світовою валютою стане саме електронна валюта. Однак, з позиції забезпечення фінансової безпеки банку, розвиток віртуальних є загрозою для банків, оскільки відбувається перехід грошового обороту у позабанківський, так званий віртуальний сектор. Проведення операцій з використанням віртуальних грошей, не регулюється НБУ, оскільки в останнього відсутній відповідний інструментарій для контролю таких операцій, та відсутнє відповідне законодавство, яке б регламентувало проведення операцій з використанням віртуальних грошей.

Позитивне сприйняття іміджу вітчизняних банків на закордонних ринках капіталу відкриває ширші можливості для залучення фінансових ресурсів за нижчими цінами та на вигідніших умовах загалом порівняно з конкурентами, що виступатиме позитивним чинником впливу на процес забезпечення фінансової безпеки комерційного банку.

Стабільна політична ситуація в світі та ліберальне законодавство в країні залучення банківського капіталу створює можливості для виходу вітчизняних банків на міжнародну арену та відкриває доступ до дешевших фінансових ресурсів,

таким чином можливості щодо забезпечення фінансової безпеки банків зростають.

З іншої сторони, реалізації загрози загострення конфлікту на Сході України та окупація Криму негативно вплинула на фінансову безпеку окремих банків. За інформацією НБУ в АРК в момент окупації функціонувало 1020 відділень 53 українських банків. Ресурсна база цих відділень становила 22 млрд. грн. які було незаконно присвоєно окупантами. В результаті військових дій на Сході України, було зруйновано філії і відділення вітчизняних банків, а грошові кошти втрачено. Відповідно до Постанови від 6 серпня 2014 року [9] Національний банк України запровадив надзвичайний режим роботи банківської системи, як наслідок було призупинено здійснення всіх банківських операцій на територіях, проведення воєнних дій. Комерційні банки, які провадили свою діяльність на зазначених територіях втратили значний обсяг ресурсної бази, клієнтів, наслідком стало загальне погіршення фінансово-

го стану та фінансової безпеки відповідних банків.

Використання провідних банківські технологій комерційними банками впливає на фінансову безпеку останніх, оскільки наявність технологічних переваг у банківській практиці сприяє розробленню та впровадженню надійніших систем захисту інформації, нових банківських послуг та продуктів, отже і конкурентних переваг. Однак потрібно враховувати той факт, що ширші можливості доступу до інноваційних банківських технологій мають банки з іноземним капіталом, таким чином, можлива реалізація загрози отримання технологічних переваг іноземними банками.

У таблиці 2 згруповано чинники національного середовища, що впливають на процес забезпечення фінансової безпеки комерційними банками. Так, чинники, генеровані національним середовищем функціонування банку систематизовано в наступні групи: економіко-соціальні, політико-правові, технологічні.

Таблиця 2

Чинники впливу на фінансову безпеку банку, генеровані національним середовищем

	Можливості для забезпечення ФБ КБ	Ризики, загрози ФБ КБ
Економіко-соціальні	Сприятлива фаза розвитку вітчизняної економіки для збільшення доходів; Макроекономічні показники: а) рівень ВВП/ ВВП на душу населення; б) інвестиційний клімат країни; в) обсяг прямих іноземних інвестицій; г) наявні доходи населення, д) рівень інфляції Високий рівень довіри до банківського сектору; Стабільність грошово-кредитної та податкової політики: а) фінансова підтримка та рефінансування банків з боку держави; б) наявність податкових пільг; в) сприятливим режим оподаткування банківських операцій; Високий ступінь економічної свободи; Кредитний рейтинг країни; Сприятлива кон'юнктура міжбанківського кредитного ринку Розвинений фондовий ринок	Збільшення розриву в доходах громадян всередині країни, як наслідок: а) нестача заощаджень для розміщення на депозитах в банку через низький рівень доходів населення; б) дострокове вилучення депозитів через низький рівень доходів населення; в) неможливість повернути виданий кредит; Непередбачувана та нестабільна грошово-кредитна політика держави: а) зміна облікової ставки НБУ; б) скорочення обсягів рефінансування; в) зміна норм обов'язкового резервування; г) девальвація гривні; д) мінливість обов'язкових економічних нормативів НБУ; е) надмірний податковий тиск; Зниження кредитного рейтингу країни (кредитний рейтинг банку не може бути вищим від суверенного рейтингу країни)

Політико-правові	<p>Конкурентне середовище та методи конкурентної боротьби в банківському бізнесі ; Регулювання з боку держави за рухом фінансових потоків банку Імплементція вимог базельського комітету в вітчизняне законодавство; Стабільність політичної ситуації на території України; Якісна та стабільна законодавча база щодо регулювання банківської діяльності;</p>	<p>Використання методів недобросовісної конкуренції, підкуп державних службовців; Виведення капіталу в офшорні зони; Обмеження з боку держави до виходу на міжнародні ринки капіталу; Використання банківських установ для легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом; Неспроможність виконання міжнародних стандартів банківського нагляду та регулювання; Ескалація конфлікту на сході; Відсутність єдиного кодифікованого акту регулювання банківської діяльності, як наслідок розпорошеність законодавчої бази; Мінливість вітчизняного законодавства у сфері банківництва.</p>
Технологічні	<p>Високий рівень розвитку технологій та розроблення власного технічного та програмного забезпечення діяльності банку; Рівень надійності та технічного захисту комп'ютерів, програмного забезпечення банку,</p>	<p>Втрата науково-технічного потенціалу, позицій на ключових напрямках науково-технічного прогресу щодо розроблення передових банківських технологій, програмного забезпечення діяльності банку; Розкрадання, шахрайські дії в банківській діяльності з використанням комп'ютерних мереж, Internet та ЕОМ конкурентами, зловмисниками</p>

Джерело: систематизовано автором на основі: [1; 3; 6, с. 52-53] та власних напрацювань автора

Визначальне місце серед макроекономічних показників належить показнику валового внутрішнього продукту (ВВП), що виступає узагальнюючим індикатором загального економічного розвитку країни в певний період часу, відображає рівень розвитку виробництва в країні та характеризує рівень фінансового потенціалу домогосподарств розміщувати тимчасово-вільні ресурси на банківські депозити. Отже, чим вищий рівень ВВП, тим більші можливості комерційних банків до розширення ресурсної бази та забезпечення фінансової безпеки.

Інструменти грошово-кредитної політики, а саме: зміна облікової процентної ставки; операцій на відкритому ринку цінних паперів; зміна вимог до рівня обов'язкових резервів комерційних банків, прямо впливають на вартість кредитних ресурсів. Операції НБУ на відкритому ринку прямо впливають на можливість забезпечувати банками фінансову безпеку, оскільки залежно від зміни обсягу грошової маси, змінюється обсяг резервів комерційного банку. В результаті підвищення норм резервування, загальна ліквідність банку та рівень його фінансової безпеки знижується, оскільки банк залучає додаткові кошти у НБУ, реалізовує власні акції для забезпечення фінансової стійкості. І навпаки, зниження обсягів відрахувань, підвищує ліквідність банку,

оскільки вивільняються фінансові ресурси для здійснення банківських операцій, погашення поточних зобов'язань, що безумовно створює можливість для забезпечення фінансової безпеки банку. Облікова ставка – це ціна, за якою комерційний банк отримує кредит від НБУ. Центробанк надає короткострокові позики комерційним банкам передусім з метою підтримки на необхідному рівні обов'язкових резервів комерційного банку та підтримки ліквідності останнього, показників, які виступають індикативними при оцінці рівня фінансової безпеки банку. Зауважимо, чим нижчий рівень облікової ставки, тим дешевшими будуть ресурси, залучені банком від НБУ для коригування рівня своєї фінансової безпеки.

У сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки, аналіз стану ринку міжбанківського кредитування особливо актуальний, оскільки саме його діяльність спрямована на покращення ступеня ліквідності та платоспроможності банківських установ та створює можливість щодо забезпечення фінансової безпеки. Важливість міжбанківського кредитування зумовлена також тим, що в умовах розвитку кризових процесів та фінансової нестабільності збільшується попит комерційних банків у використанні оперативних позикових інструментів з метою виконання поточних зобов'язань. Оскільки кредитування

на міжбанківському ринку здійснюється без забезпечення, таким чином, для цього ринку ризик є обов'язковим явищем. Пастернак А.Л. визначив, що міжбанківському кредитному ринку притаманні ризики, такі як: 1) зміна рівня облікової ставки НБУ; 2) зв'язок між зміною норм обов'язкових резервів та динамікою питомої ваги міжбанківських кредитів у коштах залучених комерційних банків; 3) коливання загального обсягу міжбанківських кредитів та позиції окремих банків, спричинені обмежувальними заходами НБУ, з чим не можемо не погодитись, оскільки, збільшення рівня облікової ставки, норм обов'язкових резервів сприятимуть зростанню ціни міжбанківського кредитку, таким чином реалізується загроза неможливості використання такого фінансового інструменту для отримання так званих «коротких» фінансових ресурсів банком для забезпечення належного рівня фінансової безпеки.

Недосконалість вітчизняного фондового ринку, а саме: його низька капіталізація та ліквідність, дефіцит внутрішніх фінансових ресурсів для інвестицій, недостатнє законодавче регулювання ціноутворення, кількість інвестиційно-привабливих та ліквідних фінансових інструментів обмежена, відсутність ліцензій на здійснення біржової діяльності, як наслідок можливості щодо здійснення інвестиційної діяльності банками обмежені. З позиції забезпечення фінансової безпеки, такий стан розвитку фондового ринку унеможливорює диверсифікувати активні операції банку, розширити сферу конкурентного впливу банку та клієнтську базу, шляхом участі у портфелі цінних паперів підприємств. З іншої сторони, невиконання фондовою біржою своєї ключової функції - акумулювання фінансових ресурсів та їх подальше розміщення в реальному секторі економіки, створюють завищений попит на банківські кредитні ресурси та прямо впливають на ціну кредиту. Таким чином, за відсутності конкуренції, комерційні банки надають кредити за завищеними цінами, при цьому дохід останніх збільшується, таким чином можливості для забезпечення фінансової безпеки розширюються.

Крім того, чинниками генерованими національним середовищем функціонування банку нами виділено економічну та соціальну стабільність країни, що виступають фундаментом стійкості банківської установи, як наслідок дотримання належного рівня його фінансової безпеки.

Наприклад, кризи в економіці знижуватимуть фінансову стійкість банківських клієнтів, як наслідок відтік фінансових ресурсів з банку та зменшення обсягів кредитування останніми, що в кінцевому підсумку виразиться в погіршенні рівня фінансової безпеки банку. Реалізація такого сценарію сприятиме зменшенню довіри, як до банківської системи загалом, так і до конкретного банку, як наслідок реалізація соціального чиннику впливу на фінансову безпеку банку. В свою чергу, соціально-економічними загрозами вважатимемо масове вилучення депозитів, зниження загального рівня життя в результаті неспроможності позичальників повертати отримані банківські кредити.

На можливість забезпечення фінансової безпеки безпосередньо впливає політична ситуація в країні та правові чинники, зокрема, діяльність органів державної влади. Так, держава створює відповідне правове поле для реалізації можливостей розроблення системи забезпечення фінансової безпеки банку та формує відповідне інституційне забезпечення (НБУ, ФГВФО). Зауважимо, що зовнішніми суб'єктами забезпечення фінансової безпеки банку виступають: 1) Держава в особі органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади 2) Центробанк, в особі Національного банку України, шляхом реалізації функцій регулювання, нагляду та контролю за діяльністю комерційного банку; 3) Фонд гарантування вкладів фізичних осіб – виводить неплатоспроможні банки з ринку. В свою чергу, політико-правовими загрозами фінансовій безпеці банку, генерованими на національному рівні, є використання методів недобросовісної конкуренції шляхом підкупу державних службовців, неналежний рівень захисту фінансових інтересів банку, як суб'єкта господарювання. Усі перераховані вище чинники загалом формують рівень довіри клієнтів до банків, їхню готовність здійснювати банківські операції.

Під внутрішніми факторами впливу на процес забезпечення фінансової безпеки розумітимемо сукупність чинників, які генеруються самим комерційним банком та безпосередньо залежать від його діяльності. Таким чином, нами виділено наступні групи чинників впливу на фінансову безпеку банку: фінансово-економічні, комерційні, інформаційно-технологічні, організаційно-кадрові (табл. 3).

Таблиця 3

Чинники впливу на фінансову безпеку банку, генеровані безпосереднім середовищем функціонування банку

	Внутрішні чинники впливу на ФБ КБ	Можливість прояву
Фінансово-економічні	<p>Фінансово-економічні можливості в розрізі:</p> <p>1. кредитної діяльності:</p> <p>1.1. Управління кредитним портфелем банку на основі репрезентативних даних аналізу поточної ситуації в умовах нестабільності зовнішнього середовища</p> <p>1.2. Сегментарна диверсифікація активів банку</p> <p>1.3. Система об'єктивної оцінки кредитоспроможності позичальник</p> <p>1.4. Наявність високоліквідного заставного майна</p> <p>1.5. Дослідження структури кредитного портфеля в розрізі груп ризику, ступеня забезпеченості, форм власності позичальників, галузевої спрямованості виданих кредитів.</p> <p>1.6. Наявність та розвиненість клієнтської бази</p> <p>2. депозитної діяльності;</p> <p>2.1. Співвідношення дорогих і низькооплачуваних депозитних ресурсів підтримується на такому рівні, щоб відповідна рентабельність банківської установи та ліквідність балансу були забезпечені</p> <p>2.2. Використання засобів та шляхів зменшення процентних витрат за депозитними ресурсами</p> <p>2.3 взаємоузгодженість та оптимізація кредитних та депозитних операцій за сумами та термінами розміщення та погашення зобов'язань</p> <p>2.3 наявність конкурентних переваг щодо асортименту депозитних продуктів та їхньої вартості</p> <p>3. інвестиційної діяльності;</p> <p>3.1. Диверсифікація джерел інвестування</p> <p>3.2. Оптимальне співвідношення ризику і прибутковості інвестиційного портфеля</p> <p>3.3. Гнучке управління інвестиційним портфелем банку</p> <p>4. розрахунково-касових операцій</p> <p>4.1. Своєчасне оприбуткування та видачу готівки з каси клієнтам та проведення безготівкових операцій;</p> <p>4.2. Дотримання законодавчих вимог щодо проведення РКО в банку;</p> <p>4.3. Документарне оформлення касових операцій відповідно до законодавче встановлених вимог;</p>	<p>Фінансово-економічні загрози, ризиків розрізі:</p> <p>1. кредитної діяльності:</p> <p>1.1. Необгрунтоване зростання кредитного портфеля банку, як наслідок зростання обсягів резервів;</p> <p>1.2. Необгрунтована пролонгація кредитної заборгованості позичальника;</p> <p>1.3. Надмірна концентрація кредитних операцій в одному сегменті ринку;</p> <p>1.4. Низька якість оцінки кредитоспроможності позичальника</p> <p>1.5. Недостатній обсяг заставного майна чи його низька вартість.</p> <p>2. депозитної діяльності:</p> <p>2.2. Незбалансована ліквідність;</p> <p>2.3. Низький рівень економічної ефективності депозитної політики;</p> <p>2.3. Прорахунки при визначенні ціни депозитних продуктів</p> <p>3. інвестиційної діяльності:</p> <p>3.1. Неєфективне управління інвестиційним портфелем банку;</p> <p>3.2. Інвестування в ЦП ненадійного емітента;</p> <p>3.3. Купівля фіктивних ЦП.</p> <p>4. розрахунково-касових операцій</p> <p>4.1. Списання коштів за рахунком клієнта за втраченими чи підробленими платіжними інструментами;</p> <p>4.2. Несвоєчасне відображення касових операцій в бухгалтерському обліку та недотримання вимоги щодо термінів проведення безготівкових операцій;</p> <p>4.3. Неповне або несвоєчасне оприбуткування на рахунки клієнтів готівки, яка надійшла до каси банку;</p> <p>5. Валютних операцій</p> <p>5.1. загроза перевищення активів над пасивами в одинорідних валютах. (довга валютна позиція</p> <p>5.1. Крадіжка валютних переказів;</p> <p>5.2. Махінації з перерахунком валютного курсу в банку;</p> <p>5.3. Купівля валюти на міжбанку під фіктивні експортно-імпортні договори;</p>

	<p>5. операцій з валютою: 5.1. Збалансування активів та пасивів за видами валют 5.2. Розроблення оптимальних тарифів з обслуговування рахунків в іноземній валюті; 5.3. Обґрунтування доцільності проведення валютних операцій;</p>	
Комерційні	<p>Конкурентна позиція банку на ринку; Відносини з банками-контрагентами та банками-конкурентами; Частка ринку, освоєна банком; Темп зростання доходності активів банку порівняно з середнім темпом зростання активів банків по групі до якої належить банк</p>	<p>Неправильне ціноутворення на банківські продукти та послуги; Недобросовісні дії контрагентів і партнерів в процесі взаємодії та встановлення договірних відносин; Реалізація недобросовісної конкуренції.</p>
Інформаційно-технологічні	<p>Наявність високо-технологічного програмного забезпечення, надійної системи захисту конфіденційної інформації та банківської таємниці</p>	<p>Недостатність або викривлення інформаційно-аналітичного забезпечення; Несанкціоноване використання банківських технологій працівниками банку в особистих цілях</p>
Організаційно-кадрові	<p>Організаційна структура банку, яка включає всі підрозділи банку та взаємозв'язки підрозділів між собою; Рівень освіти та компетентності банківського персоналу; Методи прийняття управлінських рішень щодо забезпечення фінансової безпеки</p>	<p>Добір недобросовісного та некомпетентного персоналу; Втрата корпоративного управління; Шахрайські дії і махінації з фінансовими ресурсами банку; Використання конфіденційної банківської інформації працівниками в особистих цілях.</p>

Джерело: систематизовано автором на основі [2; 4, 271-279; 10, 74-78] та власних напрацювань автора

Висновки та подальші дослідження. Таки-ми чином, на основі проведеного дослідження приходимо до наступних висновків. Реалії сьогодення, вплив глобалізаційних процесів, фінансово-економічна криза та загострення воєнного конфлікту на Сході, окупація Криму генерують нові чинники впливу загрозливого характеру як банківській системі України загалом, так і конкретному комерційному банку зокрема, негативний вплив яких для досягнення належного рівня фінансової безпеки банківської установи ниве-

лювати не можна. Нами було розмежовано чинники генеровані міжнародним, національним та внутрішнім середовищем функціонування банку в розрізі можливостей та загроз для забезпечення фінансової безпеки комерційного банку, з метою своєчасного виявлення ризиків, загроз для недопущення їх реалізації та використання відповідних можливостей для забезпечення та підвищення рівня фінансової безпеки банківської установи.

Список використаних джерел:

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економіка і прогнозування. — 2006. — № 1. — С. 7-25
 2. Болгар Т.М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України [Текст] : Автореферат... к. економічних наук, спец.: 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит / Болгар

Т. М. – Суми : ДВНЗ «Укр. акад. банківської справи НБУ», 2009. – 21 с.
 3. Губарева І.О. Забезпечення управління економічною безпекою банку : монографія / І.О. Губарева, О.М. Штаер; Міністерство освіти і науки України. - Харків : Инжек, 2013. - 309 с. : табл., схеми.

4. Перехрест Л. М. Вплив ризиків та загроз на фінансову безпеку банків / Л. М. Перехрест // Соц. екон. пробл. сучас. періоду України. - 2008. - Вип. 1. - С. 271-279
5. Наточаева Н.Н. Финансовая безопасность банков в сфере международных расчетов и платежей/ Н.Н. Наточаева//Аудит и финансовый анализ. – 2010. - № 6.. –Електронний ресурс.- [Режим доступу]http://auditfin.com/fin/2010/6/10_13/10_13%20.pdf
6. Овчинников В.Н., И.Н. Сторожук Управление экономической безопасностью коммерческого банка в условиях финансового кризиса: Монография / Под ред. В.Н. Овчинникова. – Ростов н/Д: Изд-во «Содействие – XXI век», 2013. – 192 с. (с 52-53)
7. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011, BCBS, May 2011
8. Алейнікова О. В. Теорії циклічності та проблеми структурних, фінансових і системних криз суспільного виробництва / О. В. Алейнікова // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки : електрон. наук. фах. вид. – 2014. - № 1(11). – Режим доступу:file:///F:/material/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F/eui_2014_1_3.pdf
9. Про призупинення здійснення фінансових операцій : Постанова Національного банку України № 466 від 06.08.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=9475183>
10. Зачасова Н.В. Особливості забезпечення фінансової безпеки комерційних банків в Україні/ Н.В. Зачасова// Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. - № 4. – с. 74-78